

A határárral kapcsolatos bűncselekmények elkövetőinek szociológiai vizsgálata a Csongrád megyei büntetőeljárások alapján*

A Magyarországot 2015-ben váratlanul érő tömeges migrációs hullámmal szembeni védekezésként 2015 júliusában megkezdődött a déli országhatáron a műszaki határzár kiépítése, ezzel párhuzamosan pedig az úgynevezett jogi határzár megteremtése is. A kritikákkal szemben kimutatható, hogy a magyar jogalkotó körütekintően járt el, de maradtak aggályok és nyitott kérdések. Bár a határárral kapcsolatban számos tanulmány született, a kutatásokban háttérbe szorultak a menekülők szociális jellegzetességei. A határárral kapcsolatos bűncselekmények elkövetői körének szociológiai vizsgálatát a Csongrád Megyei Főügyészség kezdeményezte. A vizsgálat nyolc szociológiai szempont alapján (biológiai nem, életkor, állampolgárság vagy származási ország; anyanyelv, iskolai végzettség, családi állapot, előzetes büntettség, és korábbi pénzkereső foglalkozás) történt. A kutatás egyebek között kimutatta, hogy a belépni igyekvők jelentős része, mintánkban 68 százalék, ma már nem háborús övezetekből érkezik. A migráció legfontosabb hajtóerői az államcsődök, a szegénység, valamint a szervezett bűnözéstől, az iszlám fundamentalizmustól való félelem.

2014 és 2015 fordulóján nem kis részben egyes balkáni területekről, egyes destabilizálódott közel- és közép-keleti és észak-afrikai országokból tömeges kivándorlás indult Európa felé. Líbiából 2011 óta mintegy száznegyvenezer ember menekült el. A szíriai proxy háború elől mintegy hárommillió fő kényszerült más országokba menekülni, és több mint hatmillió, országát el nem hagyó, de a lakóhelye elhagyására kényszerülő belső menekült (Internally Displaced Persons; IDP) keletkezett. Irakban szintén a polgárháború és az Iszlám Államnak nevezett terrorszervezet rémuralma elől indult tömeges kivándorlás, ennek során majdnem kétmillióan keltek vándorútra. A háborús területekről menekülők hulláma végül valóságos migrációs lázzá terebélyesedett az egész térségben, sőt azon túl is, és számtalan gazdasági migránst sodort magával. 2015 elejétől jelentősen megugrott az úgynevezett balkáni migrációs úton Szerbia felől Magyarországra érkező irreguláris migránsok száma. Ők jobbra

* A Szerző köszönetet mond dr. Bolyky Orsolyának és dr. Sárík Eszternek, az Országos Kriminológiai Intézet jogász kutatóinak a tanulmány jogi részeinek megírásában nyújtott értékes szakmai segítségükért.

a zöldhatáron átlépve a gazdaságilag fejlettebb nyugat-európai országokba, főként Németországba igyekeztek. 2014-ben megközelítőleg 43 ezer menedékkérelmet nyújtottak be Magyarországon, 2015 júliusáig pedig már 78 ezren léptek az ország területére. A regisztráltak száma az év végére megközelítette a 180 ezret.

„Európai összevetésben a 2015-ös hazai menekülthullám erősségét jelzi, hogy a százezer lakosra jutó menedékkérelők számának tekintetében Magyarország az első volt Európában, 1797 fővel”, ezer fő feletti értéket emellett csak Svédországban (1667), illetve Ausztriában (1028) regisztráltak.¹

Műszaki és jogi határzár

A Magyarországot 2015-ben váratlanul érő tömeges migrációs hullámmal szembeni védekezésékként a kormány az 1401/2015. (VI. 17.) Korm. határozat² alapján 2015. július 13-án a Belügyminisztérium és a Honvédelmi Minisztérium együttműködésében gyorstelepítésű drótkadály (GYODA vagy NATO-drót) felhasználásával megkezdődött a magyar–szerb, és később a magyar–horvát, majd a román határszakaszra tervezett műszaki határzár, hivatalos nevén a „határőrizeti célú ideiglenes kerítés” kiépítése. A görög–török, a bolgár–török, és lett–orosz határon kiépült határkerítés mintája alapján akkor körülbelül 175 km hosszúra és négy méter magasságúra tervezett műszaki határzár a déli országhatáron a hivatalos határátkelőhelyek közötti „zöld” határszakaszokat zárja le fizikailag. A 2015. július 6-án elfogadott és „az államhatárról szóló törvény módosításáról” intézkedő 2015. évi CXXVII. törvény értelmében a határ vonalától befelé számított tízméteres sáv „az államhatár rendjének védelmét biztosító létesítmények” építése, telepítése és üzemeltetése céljából közérdekű használati jog alapján az ingatlantulajdonosok kártalanítása mellett igénybe vehető.³ Az építkezést a 2015. július 31-én megjelent 213/2015. (VII. 31.) Korm. rendelet⁴ védte, amely az illetéktelen belépőkkel és a munkát akadályozókkal szemben ötven- és háromezrezer

¹ Juhász A. – Molnár Cs.: Magyarország sajátos helyzete az európai menekültválságban. In: Kolosi T. – Tóth I. Gy.: Társadalmi riport 2016. Tárki, Budapest, 2016, 263–284. o., 265. o.

² A rendkívüli bevándorlási nyomás kezelése érdekében szükséges egyes intézkedésekről szóló 1401/2015. (VI. 17.) Korm. határozat. Magyar Közlöny 2015. 83. szám. 2015. június 17.

³ Az ideiglenes biztonsági határzár létesítésével, valamint a migrációval összefüggő törvények módosításáról szóló 2015. évi CXXVII. tv. Magyar Közlöny 2015. 102. szám, 2015. július 13.

⁴ 213/2015. (VII. 31.) Korm. rendelet a határőrizeti célú ideiglenes biztonsági határzár építésén dolgozók védelméről, továbbá az államhatárról szóló törvény szerinti közérdekű használati joggal összefüggő kártalanításról szóló 211/2015. (VII. 23.) Korm. rendelet módosításáról. Magyar Közlöny 2015. 112. szám, 2015. július 31.

forint közötti büntetést helyezett kilátásba. A kormány 2015. szeptember 15-i bejelentése szerint küszöbön áll(t) a magyar–román határkerítés megépítése is a magyar–szerb–román hármas határtól a Maros folyóig, illetve azon túl néhány kilométerrel. A szeptember 21-én megjelent 1665/2015. (IX. 21.) Korm. határozat⁵ elrendelte Bács-Kiskun, Csongrád, Baranya, Somogy, Zala és Vas megyében a schengeni határ mentén a biztonsági határzár megépítését.

A magyar miniszterelnök 2016. augusztus végi bejelentése szerint egy korszerű, elektromos jelzőrendszerrel ellátott belső kerítés is épül majd a szerb határszakaszon, a kettő között pedig úgynevezett manőverút helyezkedik el, amelyen a határőrizetre vezényelt rendőrök és katonák hőkamerával ellátott terepjárókon teljesítenek szolgálatot. A második kerítés kiépítése 2017 májusában fejeződött be, az intelligens elektromos jelzőrendszerrel együtt, amely jelzi a határőrizetnek, hol kísérlik meg éppen átvágni a határkerítést.

A műszaki határzár megépítésével párhuzamosan zajlott a több jogterületet érintő „jogi” határzár szabályozásának kialakítása. Az „Egyes törvényeknek a tömeges bevándorlás kezelésével összefüggő módosításáról” szóló 2015. évi CXL. törvény a Magyarországra irányuló migrációra vonatkozó jogszabályokat a 2015-ben kialakult bevándorlási helyzetnek megfelelően egészítette ki, vagy alakította át. Mivel jelen kutatás a fizikai határzárát érintő bűncselekmények elkövetőire irányul, az alábbiakban az ezzel kapcsolatos büntetőjogi szabályozást tekintjük át.

A jogalkotó a határvédelmet szolgáló fizikai létesítményhez elsősorban büntetőjogi és közigazgatási jellegű jogkövetkezményeket fűzött.⁶ Ennek értelmében a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) *Közigazgatás rendje elleni bűncselekmények* című fejezete új, önálló büntetőjogi tényállásokkal egészült ki: bűncselekmény lett a *Határzár tiltott átlépése* (Btk. 352/A §), a *Határzár megrongálása* (352/B §) és a *Határzárral kapcsolatos építési munka akadályozása* (352/C §). Mindhárom bűncselekmény védett jogi tárgya közvetve a határrendészet zavartalan működése, a határforgalom rendje, valamint az illegális migráció megakadályozásához fűződő társadalmi érdek⁷, közvetlenül pedig az államhatár rendje védelmét biztosító fizikai létesítmény (kerítés, kordon stb.),

⁵ A tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet kezelése érdekében szükséges további intézkedésekről szóló 1665/2015. (IX. 21.) Korm. határozat. Magyar Közlöny 2015. 134. szám, 2015. szeptember 21.

⁶ A szabályozás pontos összegzését adja a Szegedi Törvényszék tájékoztatója. <http://birosag.hu/media/aktualis/tajekoztato-egyres-torvenyeknek-tomeges-bevandorlas-kezelesevel-osszefuggo>

⁷ Sinku P.: A közigazgatás rendje elleni bűncselekmények. In: Belovics E. – Molnár G. M. – Sinku P.: Büntetőjog II. Különös Rész. Ötödik, hatályosított kiadás. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2016, 617–620. o.

illetve rongálás esetében ezenkívül az egyéb védelmi funkciót betöltő eszköz (például fényhíd) is. A „határárra” bűncselekmények megállapíthatóságának feltétele, hogy az elkövető a létesítmény védelmi funkcióját felismerje, és ennek ellenére tanúsítsa a tényállásban meghatározott elkövetési magatartást.⁸

A legenyhébben (három évig terjedő szabadságvesztéssel) büntetendő cselekményt, a határárral tiltott átlépését az követi el, aki az államhatárra telepített technikai határárral keresztül illegálisan lép Magyarország területére. Ha az elkövető olyan szakaszon lépi át jogszabályba ütköző módon az államhatárt, amelyen nem létesült technikai határárral, akkor a tiltott határátlépés szabálysértése valósul csak meg.⁹

A szubszidiárius bűncselekményként szabályozott és az átlépésnél szigorúbban (egyötől öt évig terjedő szabadságvesztéssel) büntetendő határárral megrongálása akkor valósul meg, ha az államhatárra telepített technikai határárral az elkövető szándékosan megsemmisíti vagy megrongálja. Ha tehát más, súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, a 352/B §-ban szabályozott cselekmény megállapításának van helye. E két bűncselekmény minősített esetei a fegyveresen vagy felfegyverkezve, vagy tömegzavargás¹⁰ résztvevőjeként történő elkövetés, valamint ezek kombinációja, illetve, ha ezen elkövetési magatartások halált okoznak. A határárral kapcsolatos harmadik bűncselekménycsoport a technikai határárral építésének akadályozására irányuló tevékenységek, ezek vétségként egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendők. Hozzáteesszük, hogy utóbbi bűncselekmény miatt büntetőeljárás ez idáig nem indult. Amennyiben bármelyik „határárra” bűncselekmény esetén végrehajtandó vagy felfüggesztett szabadságvesztést szabtak ki, mellette a kiutasítás nem mellőzhető [Btk. 60. § (2a)].

A „határárra” bűncselekmények elkövetői körére tekintettel a jogalkotó igyekezett az eljárási szabályokat is ennek megfelelően alakítani. Egyrészt a törvény e bűncselekmények vonatkozásában speciális illetékességet állapít meg az

⁸ Bérces V.: A határárral kapcsolatos bűncselekményekre vonatkozó eljárási szabályokról – de lege ferenda. Eljárásjogi Szemle, 2017/2., 46. o. <https://pubhtml5.com/ctsu/yqqb>

⁹ A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény 204. § (1) bekezdése értelmében „Aki Magyarországot államhatárát engedély nélkül vagy meg nem engedett módon lépi át, vagy ezt megkísérli, szabálysértést követ el”.

¹⁰ „A tömeg az emberek viszonylag nagyobb létszámú csoportja, [...] amelyben a résztvevők száma egyszerű ránézésre nem állapítható meg. A tömegzavargás minimálisan 20 fő, de inkább annál nagyobb létszámú csoport nyílt rendbontó fellépése.” Molnár G. M.: Az állam elleni bűncselekmények. In: Belovics E. – Molnár G. M. – Sinku P.: Büntetőjog II. Különös Rész. Harmadik kiadás. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, 2014, 374. o.

elkövetési helyekhez igazodva a Szegedi, a Pécsi és a Zalaegerszegi Járásbíróságoknak és Törvényszékeknek,¹¹ másrészt új fejezetben szabályozza a „határozás” bűncselekményekkel kapcsolatos speciális eljárási szabályokat.¹² Ezek lényege és célja, hogy a külföldi állampolgárságú, a magyar nyelvet nem ismerő, többnyire az európaiatól idegen kultúrából érkező nagyszámú bevándorló ügyét a lehető leghamarabb le lehessen zárni. Erre tekintettel széles körben alkalmazzák az eljárást gyorsító lehetőségeket a különleges helyzetnek megfelelő eltérésekkel, így a bíróság elé állítást és a lemondás a tárgyalásról jogintézményét.¹³

A bevándorlási hullámra tekintettel megalkotott 2015. évi jogszabályi módosítások vezették be a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet fogalmát¹⁴, amelynek lényege, hogy amennyiben a bevándorlók száma adott időszakban eléri a törvényben meghatározott szintet, a kormány rendelettel hirdetheti ki a válsághelyzet létrejöttét, és ettől kezdve speciális szabályok lépnek életbe.¹⁵ A válsághelyzet egyaránt kihirdethető egy adott településre vagy régióra, vagy akár az egész ország területére.

¹¹ A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (Be.) 17. § (6) és (6a) bekezdések [a módosítást bevezette a 2015. évi CXLVI. törvény 2. § (1) és (2) bekezdése, hatályos 2015. október 8-tól].

¹² Be. XXVI/A. fejezet (a módosítást bevezette a 2015. CXL. törvény 25. §-a).

¹³ Be. 542/D–U § (a módosítást bevezette a 2015. CXL. törvény 25. §-a).

¹⁴ A menedéjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény 80/A § (1) bekezdése szerint: Tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet rendelhető el, ha

a) a Magyarországra érkező elismerést kérők száma

aa) egy hónap átlagában a napi ötszáz főt,

ab) két egymást követő hét átlagában a napi hétszázötven főt vagy

ac) egy hét átlagában a napi nyolcszáz főt

meghaladja,

b) a Magyarországon a tranzitónában tartózkodók száma – a külföldiek ellátásában közreműködő személyeket nem számítva –

ba) egy hónap átlagában a napi ezer főt,

bb) két egymást követő hét átlagában a napi ezerötyszáz főt vagy

bc) egy hét átlagában a napi ezerhatszáz főt

meghaladja,

c) az a) és b) pontban meghatározott eseteken kívül bármely olyan migrációs helyzettel összefüggő körülmény alakul ki, amely valamely település közbiztonságát, közrendjét vagy a közegészségügyet közvetlenül veszélyezteti, különösen, ha az adott településen vagy annak külterületén található befogadó állomáson vagy a külföldiek elhelyezését biztosító egyéb létesítményben zavargás tör ki, vagy erőszakos cselekményeket követnek el. (A módosítást bevezette a 2015. CXL. törvény 16. §-a.)

¹⁵ A menedéjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény 80/A–G § (a módosítást bevezette a 2015. CXL. törvény 16. §-a).

A válsághelyzet esetén alkalmazandó rendelkezések között található a „határzárás” bűncselekményekkel kapcsolatos büntetőeljárás módosulása is. E szerint, amennyiben tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet idején, annak területén követnek el ilyen bűncselekményeket, az ezek miatti büntetőeljárásokat minden más ügyet megelőzően kell lefolytatni (Be. 542/E §).

Itt kell megjegyeznünk, hogy a műszaki határárnak, nemkülönben az egész magyar migrációs intézkedéscsomagnak – hatékonysága ellenére, hiszen az illegális belépők számát nemcsak mérhetővé tette, hanem minimálisra szorította – legalábbis vegyes, összességében mégis inkább negatív nemzetközi visszhangja volt.¹⁶ Sokkal fontosabb azonban az a kérdés, a határvédelem magyar szabályozása összeegyeztethető-e a nemzetközi és európai joggal. *Hoffmann Tamás*, az MTA Jogtudományi Intézet tudományos főmunkatársának¹⁷ álláspontja szerint „minden államnak szuverenitásából fakadó joga annak eldöntése, hogy határainak ellenőrzésére milyen eszközt vesz igénybe. Az állam eldöntheti, hogy mely személyek számára engedélyezi a határátlépést, önmagában egy határárral felépítése az illegális határátlépés visszaszorítására egyéb nemzetközi jogi kötelezettségvállalások hiányában nem jogellenes. Egy állam tehát ad absurdum teljesen el is zárkozhat a világ elől, amennyiben ez nem ellentétes nemzetközi jogi kötelezettségvállalásaival, addig szuverén jogkörét gyakorolva jár el.”¹⁸ A genfi menekültügyi egyezmény alapján bárki igényt tarthat menekültstátusra egy idegen országban, ha faji, vallási okok, nemzeti hovatartozása, illetve meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozása, vagy politikai meggyőződése miatt hazájában üldözést szenvedett vagy attól megalapozottan fél. A menedékkérelmet fogadó ország pedig köteles a menekültkérelem indokoltságát kivizsgálni, és tilos visszatoloncolni a menedékkérőt hazájába vagy más nem biztonságos országba. Ezt az európai

¹⁶ Az Európai Bizottság 2015. december 10-én Magyarország ellen kötelezettségzegési eljárást indított egyes menekültügyi jogszabályok okán, mivel azok nincsenek összhangban az uniós joggal: menedékjogi eljárásban nem lehet fellebbezés keretében újabb tényekre és jogi szempontokra hivatkozni, fellebbezés esetén nem függesztik fel automatikusan az adott ügyben hozott határozatokat, nem tartják tiszteletben a fordításhoz és tolmácsoláshoz való jogot, valamint elutasító határozatok bírósági felülvizsgálata során nem kötelező a kérelmezők meghallgatása. Az első eljárás az új magyar menedékjogi szabályok miatt. Bruxinfo, Brüsszel, 2015. december 10. <http://archive.is/MnGig>

¹⁷ Kutatási területei a nemzetközi közjog, különösen nemzetközi büntetőjog és nemzetközi humanitárius jog. <http://jog.tk.mta.hu/kutato/hoffmann-tamas>

¹⁸ Hoffmann T.: Erős bástya? A magyar-szerb határra tervezett kerítés nemzetközi jogi vonatkozásai. JTI blog, 2015. július 2. <http://jog.tk.mta.hu/blog/2015/07/eros-bastya-a-magyar-szerb-hatarra-tervezett-kerites>

uniós jog és az Emberi jogok európai egyezménye¹⁹ is megerősíti. Amennyiben a határzár célja megfosztani menedékkérőket a kérelmük előterjesztésének lehetőségétől, az valóban ellentétes lenne Magyarország nemzetközi jogi kötelezettségvállalásaival, azonban a menedékkérők a határállomásokon továbbra is előterjeszthetik menedékkérelmüket. Az, hogy a korábbi jogi szabályozás megváltoztatásával Magyarország Szerbiát a nem biztonságos kategóriából biztonságos kategóriába sorolja át, és így minden Szerbián át érkező menedékkérőt visszatoloncolhat, meglehetősen ellentmondásos. Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának álláspontjával összhangban az Európai Unió államainak többsége nem tekinti Szerbiát biztonságos államnak, viszont három uniós tagállam, Bulgária, Franciaország és Luxemburg is biztonságos államnak minősítette Szerbiát. „A [...] határzár felépítése nagy valószínűséggel nem minősül [...] a nemzetközi menekültügyi szabályozás megsértésének”, az azonban, hogy a határkerítés a Natura 2000 programterületen egyoldalú döntéssel épült, jelentheti az uniós jog megsértését, hiszen arról nem születhet döntés az Európai Bizottsággal történő konzultáció és annak beleegyezése nélkül.²⁰

Legalább ilyen fontos kérdésnek bizonyult az irreguláris, vagyis nem a szabályoknak megfelelő (jogellenes) határátlépés pónalizálásának jogszerűsége. Ugyanis a külföldiek jogállásának szabályozásával kapcsolatos szemlélet 1945 óta sokban módosult. *Ádány Tamás Vince* álláspontja szerint a mai államokban érvényes főszabály értelmében „csak az adott állam előzetes engedélyével (pl. vízum) léphet be idegen az állam területére. Azonban [...] a főszabályt az utóbbi évtizedekben a nemzetközi jog számos kivétellel enyhítette, sőt, [...] a menekültügyi rendszerben a határátlépést illetően de facto visszajára fordította, már az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában alapvető emberi joggá téve a menedék kérését más államtól. [...] rendkívüli körülménynek számít, amikor valaki külföldre kényszerül és nem számíthat saját államának védelmére. A II. világháború utáni nemzetközi jog a gyakorlatba ültette át azt a felismerést, hogy egyes esetekben az egyéneket saját államuk üldözése hozza – akár tömegesen – életveszélybe. Ez [...] vezetett oda, hogy a korábbi évtizedek gyakorlatától eltérő módon, bizonyos szabályozási területeken a tétéles jog szintjén is megelőzik az emberbaráti szempontok a szuverenitás védelmének jogos igényét.”²¹ Azzal, hogy Magyarország 1989-ben csatlakozott a genfi menekültügyi konvencióhoz, azt belső joggá tette, és magára nézve maradéktalanul érvényesnek ismerte el, vállalta az abban fog-

¹⁹ Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény

²⁰ Hoffmann uo.

²¹ Ádány T. V.: Nemzetközi jogi szempontok a migrációs válság értelmezéséhez. *Iustum Aequum Salutare*, XII. 2016/2., 239. o.

laltak alkalmazását.²² A menedékkérő irreguláris beérkezését és tartózkodását az egyezmény 31. és 32. cikke szabályozza.

31. cikk

1. A Szerződő Államok az országba való jogellenes belépésük vagy tartózkodásuk miatt *nem sújtják büntetéssel* azokat a menekülteket, akik közvetlenül olyan területről érkeztek, ahol életük, vagy szabadságuk az 1. cikkben foglalt meghatározás értelmében veszélyeztetve volt, és akik engedély nélkül lépnek be területükre, illetőleg tartózkodnak ott, feltéve, hogy haladéktalanul jelentkeznek a hatóságoknál és kellőképpen megindokolják jogellenes belépésüket, illetőleg jelenlétüket.

2. A Szerződő Államok nem korlátozzák az ilyen menekültek mozgási szabadságát a szükséges mértéket meghaladóan és ilyen korlátozásokat csak addig alkalmaznak, amíg jogi helyzetük az illető országban rendezést nem nyert, illetőleg más országba nem nyernek bebocsátást. A Szerződő Államoknak az ilyen menekültek számára megfelelő határidőt kell engedélyezni, illetőleg a szükséges támogatást meg kell adni ahhoz, hogy más országba bebocsátást nyerjenek.

32. cikk

1. A Szerződő Államok nem utasítják ki a területükön jogszerűen tartózkodó menekülteket, kivéve állambiztonsági vagy közrendi okok alapján.

2. Az ilyen menekült kiutasítása csak megfelelő jogi eljárás során hozott határozat alapján történhet. Hacsak állambiztonsági szempontok ezt ki nem zárják, a menekültnek meg kell engedni, hogy bizonyítékot szolgáltatson saját maga tisztázása céljából, illetőleg, hogy az illetékes hatósághoz, vagy az illetékes hatóság által kijelölt személyhez, vagy személyekhez fellebbezzen és ott megfelelően képviseltesse magát.

3. A Szerződő Államoknak ilyen esetben méltányos határidőt kell engedélyezniük a menekültek számára, hogy bebocsátást kérhessenek más országba. A Szerződő Államok fenntartják maguknak a jogot, hogy a közbeeső idő alatt megtegyék az általuk szükségesnek tartott belső intézkedéseket.

Első megközelítésben tehát úgy tűnhet, mintha Magyarország szembekerült volna nemzetközi kötelezettségvállalásaival, hiszen büntetéssel sújtja a jogellenesen beérkező menekülőket. Erre a magyar szabályozás kritikusai – elvileg helyesen – rá is mutattak, mondván, legtöbb esetben a menekülő nincsen abban a helyzetben, hogy legális csatornákon, megfelelő papírokkal jusson biztonságos helyre, ezért az új magyar szabályozás visszalépést jelent a korábbi pozitív

²² Lásd 1989. évi 15. törvényerejű rendelet a menekültek helyzetére vonatkozó 1951. évi július hó 28. napján elfogadott egyezmény, valamint a menekültek helyzetére vonatkozóan az 1967. évi január hó 31. napján létrejött jegyzőkönyv kihirdetéséről.

gyakorlat felől, hiszen 2013-ban az új Btk. hatályossá válásával megszűnt a beutazási és tartózkodási tilalom (régii Btk. 214. §) megsértésének tényállása.²³

Alaposabban vizsgálódva azonban azt látjuk, hogy a magyar jogalkotó valójában mégis körültekintően járt el. Egyfelől a menedéjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény módosításával bevezette a már említett „tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet” jogintézményét, amivel lehetőséget teremtett a kivételes helyzet kivételes jogi eszközökkel történő kezelésére. Az indoklásban olvashatjuk: *„A külföldiek tömeges bevándorlására adott kormányzati válasz a hatályos magyar jogi környezetben nem – vagy csak jelentős késedelemmel – adható meg. Ezért indokolt a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet fogalmának bevezetése...”* Másfelől az, hogy a kormány meghatározta a nemzeti szinten biztonságosnak tekintett származási országokat és biztonságos harmadik országokat, köztük a nyugat-balkáni országokat,²⁴ így Szerbiát is, azt jelentette, hogy a déli országhatáron átlépő menekülők *nem „közvetlenül olyan területről érkeztek, ahol életük vagy szabadságuk [...] veszélyeztetve volt”*, ezzel kikerültek a „védett” menekülők köréből. A biztonságos országok meghatározása egyébként a menekültválságtól függetlenül is időszerű volt. Ekkortól biztonságos országnak számít Albánia, Macedónia, Montenegró és Szerbia, valamint egyebek között Bosznia-Hercegovina, és Koszovó is. Szerbia biztonságos országgként való elismerését különösen indokolta, hogy az EU tagjelölt állama, és a vonatkozó normák tiszteletben tartása nélkül nem is válhatott volna azzá. A rendelet azonban tesz egy megengedő kivételt, amely szerint, ha a menedékkérő származási országa szerepel a biztonságos országok jegyzékében, a menekültügyi eljárásban bizonyíthatja, hogy az ország, amelyből érkezett, nem felelt meg a biztonságos országokra szabott feltételeknek, vagy az ő egyéni esetében nem nyújtott biztonságot. Harmadrészt pedig a konvenció 31. cikkéből világosan kitűnik, hogy a büntetés alóli mentesség csak azokra vonatkozik, akiknél a mentesség abban az esetben áll fenn, ha a menekülő haladéktalanul jelentkezik a hatóságoknál, és kellően képes indokolni a jogellenes belépését, illetve benntartózkodását. A határkerítésen átlépők esetében ez utóbbi feltétel, hiszen legálisan is beléphettek volna a határátkelőhelyeken, nyilvánvalóan nem áll fenn. Negyedrészt, ahogy a Btk. 352/A § szövegéből kitűnik, az nem általában az irregulárisan belépőket rendeli bünteti, hanem

²³ Zádori Zs.: A menedékkérő azért nem büntethető, mert nem szabályosan lépi át a határt. [Helsinkifigyelo.blog.hu](http://helsinkifigyelo.blog.hu), 2015. július 17. http://helsinkifigyelo.blog.hu/2015/07/17/a_menedekkerero_azert_nem_buntetheto_mert_nem_szabalyosan_lepi_at_a_hatart

²⁴ A nemzeti szinten biztonságosnak nyilvánított származási országok és biztonságos harmadik országok meghatározásáról szóló 191/2015. (VII. 21.) Korm. rendelet. Magyar Közlöny 106. szám, Budapest, 2015. július 21.

kizárólag azokat, akik a határkerítésen átlépve (és/vagy azt megrongálva) lépik át a magyar határt.

Ennek ellenére a szabályozás felvet bizonyos aggályokat. Mindenekelőtt azt a kérdést, miért célszerű a határárron illegálisan átlépők bebörtönzése, nem elegendő-e a Btk. 59. § szerinti kiutasítás, hiszen a jogosulatlan kérelmezők közigazgatási eljárásban is kiutasíthatók, a státusjogosultak pedig jogerős marasztaló ítélet esetén sem. *Lándori Tamás* ügyvéd és jogi szakíró szerint, ha büntetlen előéletű az elkövető és súlyosabb bűncselekményt nem valósít meg, biztosan nem kap letöltendő szabadságvesztést. *Bérces Viktor* ügyvéd és egyetemi oktató is úgy gondolja, hogy a „határárrás” bűncselekmények alapeseteiben „a kiutasításnak, nem pedig a szabadságvesztésnek kell szerepelnie”²⁵. Fő szabály szerint, csak a két évnél nem hosszabb szabadságvesztést lehet felfüggeszteni, azonban – a kivételes helyzetre tekintettel – a jogalkotó lehetővé tette a határárrás bűncselekmények elkövetői esetében az öt évet meg nem haladó szabadságvesztés felfüggesztését is, még hozzá kettő–tíz évi próbaidőre.²⁶ A törvény értelmében csak a szabadságvesztéssel büntethető cselekmények gyanúsítottját lehet őrizetbe venni és előzetes letartóztatásba helyezni, ezért a jogalkotó kénytelen volt az irreguláris határárrátlépők őrizetbe vételének és (menekülttáborban történő) előzetes letartóztatásuk végrehajtásának feltételét megteremteni azáltal, hogy cselekményüket szabadságvesztéssel fenyegetett deliktumnak minősíti. A felfüggesztett szabadságvesztés-büntetés egyúttal erősen csökkenti annak valószínűségét, hogy a kiutasított elítélt ismét megpróbáljon illegálisan belépni, hiszen ilyen esetben a korábban felfüggesztett szabadságvesztés büntetést ténylegesen le kell töltenie. Mivel a határkerítésen való átlépés büntetett, a szabadságvesztés végrehajtására börtönben kerül sor. A jogszabály előkészítői feltehetőleg azzal számoltak, hogy a kerítés megrongálása általános előfeltétele az átlépésnek, ezért a rongálókat és bűnsegédeiket fenyegető egy–öt éves, halmozatban akár hét és fél éves szabadságvesztés erősebb fenyegetés lesz, mint a csak átlépőket érintő három év. Magyarországon a kiutasítás önmagában is büntetett előéletet keletkeztet, de a szabadságvesztéssel sújtottakat az is fenyegeti, hogy bár a menedékkérésnek – háborús, emberiesség elleni, és igen súlyos köztörvényes bűncselekmények kivételével – nem feltétele a büntetlenség, büntetett előéletüként aligha nyernek majd az EU-ba máshol befogadást.²⁷

²⁵ *Bérces V.*: i. m. 47. o.

²⁶ Btk. 85.§

²⁷ *Lándori T.*: Szeptember 15-től letartóztatás és kiutasítás várhat a határsértőkre – enyhül a nyomás? *Mandiner.hu*, 2015. szeptember 9.

A határárral kapcsolatos bűncselekmények elkövetőinek szociológiai vizsgálata

Bár a menekültválságról, különösen annak rendészeti és biztonsági vonatkozásairól hazánkban is számos tanulmány született, a menekülők szociológiai mutatói a kutatásokban részben háttérbe szorultak, vagy részben – nem utolsósorban külföldi vélekedések alapján – megalapozatlan és ellentmondásos állítások láttak napvilágot. Ezért is fogadtuk az Országos Kriminológiai Intézetben örömmel Kopasz Zsolt, Csongrád megyei főügyész kezdeményezését a határárral kapcsolatos bűncselekmények elkövetői körének szociológiai vizsgálatára irányuló kezdeményezését. A kutatás előkészítése során megállapítottuk, hogy 2016-ban *országosan* összesen 2843 ügyben indult büntetőeljárás a 352/A § „határárral tiltott átlépése” ügyében. A főbb elkövetői csoportok afgánok, pakisztániak, kisebb részben marokkóiak és koszovóiak voltak. Szíreket csak elvétve találtunk közöttük (öt százalék). Az elkövetők mintegy fele 24 éves vagy annál fiatalabb volt, közel negyedük 25–29 éves, és 13 százalékuk tartozott a 30–34 éves korcsoportba. Az ennél idősebbek csak néhány százalékot tettek ki. Az illegális határátlépők 91,5 százaléka férfi, 8,5 százaléka nő volt. A legtöbb büntetőeljárás Csongrád megyében (2238), valamint Bács-Kiskun megyében (596) indult. Csongrád megyében 1633 ügyben került sor vádemelésre.

Az országos nyilvántartásból elektronikus véletlengenerátor használatával 165 befejezett bűnügyi aktát kértünk Csongrád megyéből. Ezek közül végül 137 ügy bűnügyi irata érkezett meg hozzánk. Az összevont ügyekben együttesen 668 olyan elkövető szerepelt, akik a határárral „illegálisan” lépték át. A vizsgálat nyolc szociológiai szempont alapján (biológiai nem, életkor, állampolgárság vagy származási ország; anyanyelv, iskolai végzettség, családi állapot, előzetes büntettség, és korábbi pénzkereső foglalkozás), táblázatban rögzített adatok felhasználásával történt.

Biológiai nem és életkor a mintában

A kutatás eredményeként megállapítást nyert, hogy az aktákból nyert összesített adatok szerint az eljárás alá vont személyek 93,4 százaléka férfi, és csupán 4,8 százaléka nő. A férfiak átlagéletkora 25,5 év, a nőké majdnem 30 év, a teljes sokaság átlagéletkora pedig 26 év. Az életkori mediánérték 38,5 év, ami – európai mértékkel – szintén fiatal népességet takar, a legfiatalabb személy 16, a leg-

idősebb 61 éves volt. Utóbbi arra utal, hogy egyesek viszonylag magas életkorban is útnak indulnak, de joggal tehető fel a kérdés, van-e és milyen funkciójuk az útnak induló migráns csoportokban.

Az aktakutatás során végzett megfigyelés, amely szerint a migráns csoportok egy része előre szervezett kisebb csoportokban indul útnak egy-egy tapasztaltabb, idősebb és tekintélyesebb személy vezetése alatt, megerősíteni látszik a migrációs döntés és folyamat kollektív jellegére²⁸ utaló felismerést. Ezek a csoportok útközben is együtt maradnak, illetve alkalmilag együttműködnek más, többnyire azonos, de esetenként más nemzetiségű csoportokkal is. Néhány, egészen pontosan 12 esetben előfordult, hogy az aktavizsgálat során nem sikerült megállapítani az érintett biológiai nemét, és a keresztnév alapján történő azonosítás sem vezetett megbízható eredményre.

Családi állapot

Ahogy előzetesen várható volt, a vádlottak családi állapota meglehetősen egyöntetű képet mutat, a döntő többség nőtlen/hajadon, csupán alig negyedük, 152 fő (22 százalék) él, illetve élt eljövetele előtt házasságban vagy élettársi kapcsolatban.

Állampolgárság vagy származási ország

Az illegálisan beérkezők valódi állampolgársága tekintetében nagy a bizonytalanság, hiszen a legtöbben útközben feltehetőleg elveszítették, eldobták vagy megsemmisítették irataikat. Az állampolgárságok (személyi iratok hiányában bemondással megadott származási országok) vizsgálata (1. számú táblázat) megerősítette azt a tapasztalatot, hogy a belépni igyekvők jelentős része (esetünkben többsége) nem háborús területről érkezik, a 32 szíriai származású személy csupán 4,7 százaléka a teljes sokaságnak. Ehhez hozzáadhatjuk az Afganisztán, Eritrea, Irak, Líbia, Nigéria, Palesztin Önkormányzat származási országokból érkezett 181 személyt, így a háborús vagy részben háborús területekről érkezettek száma összesen 213, ami a teljes sokaság 32- százalékát adja. Vagyis 68 százalék nem háborús menekült. A legjelentősebb kibocsátó területek Pakisztán (162 fő) és Afganisztán (153), tehát azok a területek, ahol a szegénység mellett az iszlám fundamentalizmus is gyökeret eresztett.

²⁸ Lásd Bagi J.: A nemzetközi migráció gender aspektusai. Nemi szerepek változása, a migráció feminizációja. In: Tarrósy I. – Glied V. – Vörös Z. (szerk): Migráció a 21. században. Publikon Kiadó, Pécs, 2016, 95. o. Ezzel szemben Hautzinger Zoltán szerint „A migráció [...] egyéni motiváción és döntésen alapuló magatartás...” Hautzinger Z. – Hegedüs J. – Klenner Z.: A migráció elmélete. Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendészettudományi Kar, Budapest, 2014, 11. o.

A következő a sorban a politikailag magára hagyott és bizonytalan státusú Koszovó 77 fővel, ahol a szegénység, munkanélküliség, a korrupció, valamint a szervezett bűnözés élhetetlenné tette az országot. A harmadik csoportba tartozik Irán (36 fő), Szíria (32), és Szomália (35). Irán szigorú iszlám igazgatása valószínűleg jelentősen hozzájárul a kiáramláshoz, ahogy Szíriában a háború, Szomáliában az as-Sabáb milíciák terrorizmusa és Bangladesben (17 fő) a világszinten is kirívó nyomor. A törökországi származásúak megjelenése a menedékkérők között részben a török politikai változások, részben az etnikai konfliktusok rovására írható. Esetünkben, tekintettel arra, hogy a 23 törökországi illetőségűből 11 kurd nemzetiségű és anyanyelvű volt, inkább az utóbbira gyanakodhatunk.

1. számú táblázat
Állampolgárság vagy származási ország

Származási ország	Személyek száma	%	Származási ország	Személyek száma	%
Afganisztán	153	22,9	Kuba	7	1,0
Albánia	12	1,7	Líbia	1	0,1
Algéria	26	3,9	Marokkó	25	3,7
Banglades	17	2,5	Nepál	3	0,4
Egyiptom	3	0,4	Nigéria	3	0,4
Eritrea	6	0,9	Pakisztán	162	24,2
Haiti	1	0,1	Palesztin	1	0,1
India	8	1,2	Srí Lanka	11	1,6
Irak	17	2,5	Szerbia	1	0,1
Irán	36	5,4	Szíria	32	4,7
Jugoszlávia	1	0,1	Szomália	35	5,2
Kamerun	1	0,1	Törökország	23	3,4
Koszovó	77	11,5	Tunézia	5	0,7
Összesen				667	98,8

A származási országokról regionális megközelítésben erősen kiegyensúlyozatlan és nehezen magyarázható képet kapunk. Az illegális határátlépők között a balkániak száma nem elhanyagolható: 90 fő (13,5 százalék). Az indiai szubkontinens, tehát India, Pakisztán, Banglades, Srí Lanka területéről érkezők száma 197 fő (29,5 százalék), a Közel- és Közép-Keletről érkezőké (Törökországgal együtt) 262 fő (39 százalék), Észak-Afrikából hatvanan érkeztek (9 százalék), szubszaharai Afrikából pedig 45-en (6,75 százalék) (2. számú táblázat).

Nehezen magyarázható, miért tűnik ki az észak-afrikaiak csoportjában Algéria és Marokkó, hiszen ezek távol esnek a balkáni migránsútvonaltól, és mindkét ország viszonylag békés terület. Felvetődhet viszont, bár nincs rá bizonyítékunk, hogy az algériaiak a belső harcok esetleges résztvevői, talán iszlamisták vagy egyéb harci csoportok üldözött, körözött tagjai, a marokkóiak pedig talán a nyugat-szaharai felszabadítási mozgalommal állnak kapcsolatban,

vagy más politikai ellenzékiek. Ezekre a nyitott kérdésekre egy kvalitatív vizsgálat adhatná meg a választ, erre azonban a bűnügyi akták alapján aligha van lehetőség. Érdekességnek mondható, hogy a határátlépők között előfordult három nepáli, de egy-egy haiti és kubai illetőségű is. Mivel Magyarország egyik ország migrációs útvonalába sem esik bele, feltételezhető, hogy mögöttük hosszabb migrációtörténet áll.

2. számú táblázat
Regionális megoszlás

Közel- és Közép-Kelet		Észak-Afrika		Szubszaharai Afrika	
Származási ország	Személyek száma	Származási ország	Személyek száma	Származási ország	Személyek száma
Afganisztán	153	Algéria	26	Kamerun	1
Irak	17	Egyiptom	3	Eritrea	6
Irán	36	Líbia	1	Nigéria	3
Palesztin	1	Marokkó	25	Szómália	35
Szíria	32	Tunézia	5		
Törökország	23				
Összesen	262	Összesen	60	Összesen	45

Anyanyelv

Az anyanyelvek tekintetében nagyfokú változatosság mutatkozik, megjelennek olyan rendkívül ritka nyelvek, mint az etiópai tigrinya (tigray), vagy az edo (bini), de legnagyobb arányban a közép- és közel-keleti nyelvek vannak jelen, elsősorban azok, amelyeket nagyszámú népesség beszél. Az aktákban szereplő személyek közel hat százaléka (38 személy) esetében nem derült ki az anyanyelv, tehát valószínűsíthető, hogy a hatóság és a gyanúsított/vádolt közti kommunikáció angolul zajlott. Ettől függetlenül is megjelent a kutatásban néhány olyan személy, akik az angolt adták meg anyanyelvként, ebből arra következtetünk, hogy nagykorúságukig indiai, pakisztáni vagy afrikai angol nyelvi környezetben nevelkedtek. Emellett olyanok is akadtak, akik több nyelvet adtak meg anyanyelvként, ezeknél a rangsorban az elsőt vettük figyelembe. A legnagyobb létszámban a pandzsábi anyanyelvűek voltak jelen (100 fő, 15 százalék), őket követték a pastuk (93 fő, 15 százalék), az arabok (84 fő, 12,6 százalék), albánok (86 fő, 12,9 százalék), az egy földrajzi régióba tartozó dari, urdu, fárszi, pastu (új- és óperzsa jellegű rokon nyelvek) anyanyelvűek együttes száma/aránya 214 fő, 32 százalék. A fő kibocsátó országokat és legfontosabb nyelveket tartalmazó térképek egymásra vetítése viszonylagos pontossággal ki is rajzolja a migrációs válságban a fő kibocsátóként szerepet játszó területeket (3. számú táblázat).

3. számú táblázat
Anyanyelvi megoszlás

Nyelv	fő	%
pandzsábi	100	15,0
pastu	93	14,0
albán	86	12,5
arab	84	12,1
fárszi (iráni perzsa)	36	5,2
dari (afgán perzsa)	55	8,0
urdu	42	6,0
kurd	34	4,8
szomáli	31	4,4
török	12	1,5
tamil	11	1,5
rendkívül ritka egzotikus nyelv (tigrinya, edo, bini)	66	9,5
ismeretlen	38	5,5
Összesen	688	100,0

Iskolázottság

A bevándorolni – vagy éppen Magyarországon átvándorolni – igyekvők esetében az integrálhatóságot, tehát a képezhetőséget, valamint a munkaerőpiaci esélyeket leginkább meghatározó tényező az iskolázottság. Ez az országba beérkezés pillanatában rendelkezésre álló legmagasabb iskolai végzettség szintjén mérhető vagy becsülhető. Az itt vizsgált, alapvetően fiatal emberekből álló sokaság esetében a legalább nyolc iskolai osztálynak megfeleltethető edukációs szintet az életkor függvényében (emlékeztetőül, a legfiatalabb 16 éves volt) már biztató kiindulópontnak tekinthetjük (24,5 százalék), az ennél alacsonyabb iskolázottság, ideszámítva az adathiányosokat is – figyelembe véve az európai és a származási országok iskolázottsági színvonalának közti különbséget –, azonban semmi esetre sem (16,5 százalék). Különösen igaz az utóbbi a nőkre, akik vagy egyáltalán nem jártak iskolába, vagy csak minimális közoktatásban részesültek, és muszlimokról lévén szó a környező társadalom nem is ambicionálta őket, inkább gátolni igyekezett előrehaladásukat. Az aktákban szereplő 32 női vádlott közül kettőnek volt főiskolai, valamint kettőnek középiskolai és egynek szakmai végzettsége. Az aktákban szereplők általános iskolázottsági szintje mégsem teljesen vigasztalan, hiszen – bár a minta közel fele (45 százalék) iskolázatlannak mondható – 28 százalék befejezett általános iskolával és/vagy szakmai végzettséggel bír, mintegy negyedük középiskolai végzettséget tud felmutatni, 3,5 százalékuk pedig (23 fő) diplomás, akik között egy gyermekorvost is találtunk (!). Vagyis mintegy 55 százalékuk képzett vagy továbbképezhető volna (4. számú táblázat).

4. számú táblázat
Legmagasabb iskolai végzettség

Végzettség	fő	%
nem járt iskolába	26	3,9
nem fejezte be az általános iskola nyolc osztályát	83	12,4
általános iskola nyolc osztálya	162	24,3
szakmunkásképző iskola, szakiskola	24	3,6
középiskola	156	23,4
főiskola, egyetem	23	3,4
nem állapítható meg	193	28,9
ismeretlen	1	0,1
Összes	668	100,0

Iskolai végzettségek tekintetében kiemelkednek az afgánok (27 érettségi, 7 diploma), irániak (6/6), koszovóiak (38/4), pakisztániak (20/1), eléggé lemaradva követik őket az irakiak, algériaiak, valamint a szómáliaiak és a szírek négy, illetve hét középiskolát végzett személlyel a mintában.

Az útnak indulás előtti foglalkozások megoszlása

A végzettségektől némileg eltérő kép mutatkozik, ha a kivándorlás előtti foglalkozások arányait vizsgáljuk.

A nyomozati irat alapján 654 személy esetében viszonylagos biztonsággal tudtunk következtetni az érintett korábbi foglalkozására, vagy annak hiányára. Kétszázhetvenhét személyről tudható, hogy korábban sem volt rendszeres pénzkereső foglalkozása, amihez még hozzá kell számolnunk a hat háztartásbeli nőt is. Tehát 283 fő (41 százalék) nem folytatott rendszeres kereső tevékenységet, ezzel szemben 371-en munkajövedelemből éltek, ez tehát a teljes sokaság nagyjából 54 százaléka. (A tanulókat és felsőfokú tanulmányokat folytatókat a pénzkeresők között mutattuk ki). A rendszeres foglalkoztatottak közül hatvan-két fő (a foglalkoztatottak közel 17 százaléka) felsőfokú vagy más magas szintű szakmai végzettséget/szakismeretet igénylő munkát végzett, kezdve a kardiológustól, a technikusokon át a gáz- és fűtésszerelőig és a motorszerelőig. Az érintettek derékhadra egyszerű szakipari képzettséget igénylő foglalkozásból szerezte jövedelmét, például mint fuvarozó, taxisofőr, szobafestő, kőműves és cipész. A fennmaradók szakképzettséget nem, de szakismereteket adott esetben nagyon is igénylő pénzkereső, illetve munkatevékenységet folytattak.

A minta teljes – az áttekinthetőség érdekében némileg egyszerűsített – foglalkozási megoszlását az 5. számú táblázat ábrázolja.

5. számú táblázat
A pénzkereső foglalkozások megoszlása

Foglalkozás	fő	Foglalkozás	fő
diplomás orvos (kardiológus, gyermek- stb.)	3	kőműves	4
diplomás mérnök (elektro-, építész-, faipari)	3	könyvelő	3
diplomás gazdasági tanácsadó	1	kútásó	1
diplomás tanár/bölcsész	2	lakberendező	2
egyetemi hallgató	10	nyomdász	2
tanuló	18	pék	4
egészségügyi dolgozó/ápoló	3	pincér	7
állatgondozó	2	turizmus (recepció stb.)	3
informatikus	4	sportoló	1
hivatásos katona (aknakereső stb.)	3	szabó	5
alkalmazott	2	szakács	5
technikus (híradás-/elektro-), műszerész, fogtechnikus	3	szerező (villany-, víz-, gáz-, autó-, motor-, gipszkarton-, központifűtés-, hűtőgép-)	27
ács, asztalos	7	szobafestő/mázoló	11
banki ügyintéző	1	taxis/sofőr/fuvarozó	22
biztonsági őr	2	testőr	1
bolti eladó	10	toronyőr	1
burkoló	7	traktoros	1
cipész	1	üveges	1
dekoratőr	1	vállalkozó (étterem, kereskedés stb.)	15
fodrász	12	segéd-/betanított munkás	35
földműves/gazdálkodó/halász	47	alkalmi/idénymunkás	20
hegesztő	5	munka-/foglalkozásnélküli	257
hentes	2	háztartásbeli	6
juhász	1	nem állapítható meg pontosan	69
kávékészítő	1		
Összesen			654

Korábbi büntettség

A határozat illegálisan átlépők között hat olyan találtunk, akiket előzőleg megbüntettek, négy koszovóit, egy albánt és egy törököt. Az előbbieket a korábbiakban elkövetett határozár tiltott átlépése bűncselekmény miatt, a török állampolgárt pedig korábban Olaszországban ítélték el kábítószer-bűncselekmény miatt. Összességében a leginkább normakövető csoportnak a koszovóiak és az albánok mutatkoznak, akik – talán tapasztalatlanságból vagy a felkészítés hiányossága okán – nem dobálták el vagy nem semmisítették meg személyi vagy úti okmányaikat, és más országokból érkezett személyektől, illetve etnikai csoportoktól eltérően kevésbé éltek a hamis személyazonosság és szintén hamis születési és lakhelyadatok megadásának módszerével. Esetükben jóval ritkábban találkozunk például a fiktívnek gondolható december vagy január 1. vagy 31. születési dátummal.

A migránsok hazájukban kapott esetleges büntetéseiről többnyire nincs tudomásunk az aktákból. A legtöbb származási országgal a bűnügyi együttműködés rendkívül nehézkes, és a hétköznapi határrendészeti tapasztalat azt mutatja, hogy sokan – talán életelözményeik elfedésének céljával – igyekeznek eltitkolni valódi származási országukat. Igen gyakran még az anyanyelv (vagy leginkább értett nyelv) meghatározása és tolmácsolási tapasztalat sem ad választ a valódi származási ország kérdésére, hiszen a legtöbb érintett nyelvet regionálisan, mégpedig nagy régiókban beszélnek országhatártól függetlenül.

Büntetőpolitikai szempontból valóban felvetődik a kérdés, hogy célszerű-e ezeket az embereket egy-másfél éves felfüggesztett börtönbüntetéssel sújtani a kiutasítás és kitiltás mellett, hiszen a magyar ítélet alapján bármely más országban (vagy valamely ország velük kapcsolatos megkeresése esetén) ők már büntetett előéletűnek számítanak, ami a továbbiakban megbélyegzésüket jelentheti.

Határárrongálók

A kutatás megkezdésekor az aktabekérés során kiterjesztettük a vizsgálódást a határárrat megrongálók vizsgálatára is. Ennek keretében hét aktát vizsgáltunk meg. Ezek azonban – ahogy ez előre vélelmezhető volt – nem szolgáltak nómumokkal, az iratok alapján szociális profil nem rajzolható fel. Az aktákból legfeljebb az állapítható meg, hogy a határárrat átvágók, illetve megrongálók 20–27 éves, erejük teljében lévő férfiak, akik egy csoport vezetőjeként többnyire éjszaka indulnak átvágni a határkerítést, és törvényszerűen fennakadnak a határellenőrzés sűrű hálózatán. A velük kapcsolatos bűnügyi iratok – eltekintve az elfogás részleteitől – igen szűkszavúak és lakonikus tartalmúak. Szociológiai szempontból kevéssé értékelhető, hogy „*a koszovói Papaz településről származó D. D. 2015. november 11-én 22:05 órakor társa segítségével a Rösztke E 490-es határrajlnél átvágta a határkerítést, és magyar területre lépett*”. Ugyanígy „*a Zlatar (Koszovo) helységbeli T. T. büntetlen előéletű alkalmi munkás, aki 2015. november 11-én a 490-es számú határrajlnél a határkerítés megrongálásával jutott be az országba*”. Nemkülönben „*az 1989. 03. 25. születésű Sh. I., aki Koszovó Jeskove településen lakik*”, vagy „*K. S. (sz. 1995.11.12.) Koszovó Prizren illetőségű vagyontalan és büntetlen fűtés-szerelő, aki társtettesként hajította végre a rongálási cselekményt*”. Utóbbiról tudható, hogy Olaszországban élő élettársához és gyermekéhez igyekezett. Kevéssé érthető viszont M. U. cselekménye, aki „*a nigéri határ közelében fekvő nigériai Katzina településen született 1978. november 5-én, és nigériai-szerb kettős állampolgár*” (nyolc osztálynak megfelelő iskolázottság, nőtlen, gyermektelen, vagyontalan). Ő 2016. január 11-én vágta át a határkerítést a Mórahalom E461-es határrajlnél, jóllehet

szerb útlevél birtokában minden nehézség nélkül legálisan is beléphetett volna Magyarországra, és menedéket kérhetett volna.

Összegzés

A bűnügyi iratokból szerzett információk alapján több kutatási kérdés is felvetődött. Ezek közé sorolható például az, hogy a nem kis számban érkező, idősebb korosztályhoz tartozó bevándorlók milyen funkciót töltenek be az egyes migráncsoportokban. Válaszra vár az is, hogy a viszonylag békés országokból származó észak-afrikai állampolgárok milyen okból hagyják el országukat, illetve hogyan kerülnek a magyar határra úgy, hogy migrációs útvonaluk – legalábbis földrajzilag – nem érinti Magyarországot.

A migrációval kapcsolatos egyik legjelentősebb kérdés, hogy az Európába érkező bevándorlóknak milyen iskolai, illetve szakmai végzettségük van. Kutatásunkból kiderült, hogy a mintában szereplő elkövetők 55 százaléka befejezett valamilyen szintű iskolát, azaz továbbképezhető, mindamelllett az iskolázatlannak meglehetősen nagy tömegének felzárkóztatása rendkívüli feladat és hosszasan tartó folyamat lesz. Munkaerőpiaci szempontból némileg biztató, hogy a teljes sokaság 54 százaléka – iskolázottságától függetlenül – a hazájában munkajövedelemből élt.

A menekülteket kibocsátó országokkal általában nehézkes vagy szinte lehetetlen a bűnügyi együttműködés, ezért a korábbi büntetettségre nézve is csak önbevallás útján szerezhettünk adatokat. Ezek szerint a mintában szereplők – néhány kivétellel – büntetlen előéletűnek vallották magukat. A „határzárás” bűncselekmény elkövetéséért legtöbbször kiszabott felfüggesztett szabadságvesztés-büntetés és kiutasítás által viszont a továbbiakban büntetett előéletűnek számítanak Európában, amely bár önmagában nem jelenti a menekültstátus iránti kérelmük elutasítását, azonban előidézheti a megbélyegzésüket.

A jelen tanulmányban bemutatott empirikus kutatás a „határzárás” bűncselekmények elkövetőinek bűnügyi iratain keresztül igyekezett feltárni a hazánkba érkezett menekültek, bevándorlók általános jellemzőit. Bár a vizsgálat a leglényegesebb demográfiai adatok feldolgozását célozta, az akták áttekintése során – számos esetben – az elkövető személyi körülményeiről, életútjáról is információt szerezhettünk. A kutatás eredményei és az azzal kapcsolatos ismerethiányok, különös tekintettel a kriminálisztikailag releváns elemekre, egyaránt arra intenek, hogy mélyebb ismeretek ebben a tárgykörben további kvalitatív vizsgálattal nyerhetők.